

דבר תורה לפרשת בראשית מאת הרב יהודה אלטשולר

נאומו של למך

פרשת בראשית עוסקת במספר סיפורים מכוננים וגדולים שאליהם מתלווים מסרים בסיסיים כמו סיפור הבריאה המלמד על הבורא ועל ההתפתחות שבבריאה, סיפור בריאת האדם המלמד על האדם שמורכב מזוגיות של זכר ונקבה, סיפור עץ הדעת המלמד על החטא ועונשו, סיפור קין והבל המלמד על המורכבות של מערכות היחסים הבין אישיים ועל תוצאותיהן האפשריות וסיפור בני האלהים ובנות האדם המלמד על טבעו הבעייתי של האדם שהביא לידי האמירה החריפה שכמעט וחותרת את הפרשה – 'כי ניחמתי כי עשיתים'.

בתוך כל ספורי העל האלה מצוי סיפור קטן על למך מצאצאי קין שלו שתי נשים שגם אותן אנו מכירים בשמן – עדה וצילה, ושלושה ילדים עליהם אנו יודעים את שמם וגם את עיסוקם. התורה אף משתפת אותנו בחרוזי די עמום שמשמיע למך באזני נשותיו. מהי מטרת הסיפור הקטן הזה? מדוע מתוך עשרת הדורות שמתארת הפרשה בחרה התורה להתמקד דוקא באוהלו של למך ובמשפחתו?¹

המלבי"ם בביאורו לתורה מציע קריאה שמאפשרת מבט שונה על למך והמונולוגים שלו:

לדעתו למך מייצג יותר מכל אדם אחר את שושלת קין שראשיתה בקין שרצח את הבל אחיו ובהמשך בנה עיר. בנין עיר הוא חידוש בתולדות האנושות הצעירה. חידוש שמבשר על ציויליזציה מפותחת שאיננה רוצה להיות תלויה בטבע כפי שבראו האלוהים ובמובן זה מנתקת את עצמה עוד יותר מתחושת הנוכחות האלוהית שגם כך התרופפה מאז גורש האדם מגן העדן.

למך – השביעי בשושלת קין שקדמו לו מתושאל ומחוייאל ששם מעיד על יחסם השלילי לאל (השווה שמות אלה לשמות המקבילים בשושלת שת – מתושלח ומהללאל) מקים משפחה, נושא שתי נשים בשם עדה וצילה ומביא לעולם שלושה צאצאים האחד יבל שהיה אבי יושב אהל ומקנה – "עשו מקנה וקנין עד שתחיל אצלם הקנין והמסחר והענין שלי ושלך...". בעיני המלבי"ם הוא מזוהה עם "נהר הפישון אשר שם הזהב ואבן הבדולח". אחריו בא אחיו יובל "אבי תופס כל כינור ועוגב" שחולש על התרבות העולמית והוא משתלט על הנהר השני הסובב את כל ארץ כוש "אשר שם הזימה והכשוף" ואחריהם נולד תובל קין "אבי כל חורש נחושת וברזל", בעיני המלבי"ם הוא אבי תעשיית הנשק העולמית והוא משתלט על הנהר השלישי, חידקל, ההולך קדמת אשור – "ללחום מלחמות. שלשת ילדי למך מרכזים תחתם עוצמה כמעט אין סופית ומעליהם עומד אביהם שהוא מתואר בריאה זו כאבי אבות הטייקונים

כעת לאחר שהבנו את דמותו של למך שחולש למעשה על כלל הציויליזציה, נפנה את המבט ליחסיו עם נשותיו בתוך ביתו.

החרוזים שמשיע למך באזניהם נקראים ע"י המלבים לא כשיר תמים אלא כאיום גס של מי שבטוח שכל העולם כורע על ברכיו לפניו – "שאם יעמוד איש עריץ ישחק לכל חוק ונמוס ויגזול משפט וצדק"

עדה וצילה שמענה אמרתי – "שמען קולי ואל תמררו את פי"

¹ רש"י בעקבות אונקלוס וכמוהו גם ראב"ע, רואים בסיפור זה אות לכך שהקב"ה קיים הבטחתו לקין שעונשו יבא לאחר שבע דורות בידי למך. רמב"ן הולך בדרך שונה במעט אך קושר גם כן בין מעשיו של קין לנאומו של למך ומדגיש את החשש של נשות למך מכך שהעיסוק בליטוש הברזל ויצור הנשק יזמן לבניהם גורל דומה לזה של קין.

נשי למך האזנה אמרתי – "וכ"ש אחר שאתן נשי למך והאשה צריכה שתהיה נכנעת לבעלה, א"כ האזנה אמרתי כי אם אעשה אתכן רעה מי יציל אתכן מידי"

כי איש הרגתי לפצעי - "הלא איש הרגתי לפצעי, איש אחד עשה לי פצע והרגתי אותו"

וילד לחבורתי – "ובעת ההרג נתן בי חבורה שהיא קלה מפצע והרגתי גם את הילד שלו, ולא היה מי שיקום כנגדי ויבקש דמם מידי כי אין משפט נגדי בארץ כי זרועי רמה, ואם תאמר שאענש בדין שמים, ע"ז אני משיב לכם:"

כי שבעתים יוקם קין – "כי אם קין שהיה הרוצח הראשון בכ"ז אמר ה' שמי שיהרוג אותו ינקם על אחת שבע." ולמך שבעים ושבעה – "וכ"ש למך שהוא תקיף יותר מקין והוא מושל ממשל רב, שמי שיהרגנו ינקם שבעים ושבעה פעמים, כי בניו ועבדיו יקחו נקמתו".

"ולכן אתן נשי למך גורו מפני חרב, כי אשר תמרה את פי תומת."

מטרת הסיפור מוגדרת בצורה בהירה ע"י המלבי"ם:

"ובזה יספר איך יצאו בני קין לתרבות רעה והתפארו ברצח, עד שגם את נשיהם הפחידו בהרג וטבח והכניעום תחתם לשפחות, וכמו שנודע שבימי קדם היתה האשה קנין בעלה לעשות עמה כחפצו."

בעיני המלבי"ם זהו סיפור מכונן על טיבו של חלק מהמין האנושי ובעיקר על שושלת שראשה באדם שרואה את עצמו במרכז ורוצח את אחיו, המשכה באנשים ששם אלוהים אינו נישא בפיהם וסופה בשליטה בלתי מוגבלת שמעבירה את האדם על דעתו והופכת אותו לבעל האלים הראשון (הידוע) בהיסטוריה האנושית.

סיפור קטן זה מהווה מעין פתיחה להצגת שושלת שת שהיא אנטי תיזה לשושלת קין ולאורה ניתן לראות את הספור שחותם את הפרשה כסיפור שמעמת בין בני קין – שרואים את עצמם כבני האלוהים (בני השרים) לבנות האדם – בנות שושלת שת המיוחסות לאדם. עימות שמבטא את הגסות והאלימות שאפיינו חברה שאין לה גבולות חיצוניים ולבסוף גם לא גבולות פנימיים.

המדרש המובא ברשי (ד, כב) שמשיא את נח, נציגה של שושלת שת עם נעמה הגירסה הנשית המעודנת של שושלת קין מבקש כנראה להביא לעולם שלאחר המבול את שני הכוחות האלה באופן מאוזן יותר.

שבת שלום ומבורך